

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**PECULIARITIES OF THE IMPLEMENTATION AND LIMITATION OF THE RIGHT TO INFORMATION UNDER THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW IN UKRAINE**

Лук'янова Г.Ю., д.ю.н., професор,
професор кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Яремко Д.В., студентка IV курсу
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних проблем сьогодення щодо питання особливостей реалізації та обмеження права на інформацію, дослідження стану забезпечення права на доступ до інформації в Україні в умовах воєнного стану. Інформація є основним структурним елементом інформаційного, розвиненого та правового суспільства, тому визначаючи її значення та роль, важно переоцінити її вплив на функціонування державного механізму, правову обізнаність та правову культуру громадян. Проте, війна внесла великі зміни у наше життя, суспільству критично важливо мати оперативний доступ до достовірної та актуальної інформації. Наукові дослідження правового регулювання права на інформацію та доступу до інформації завжди були актуальними, а запровадження правового режиму воєнного стану – збільшило коло необхідності додаткового наукового дослідження. Серед великої та різноманітної системи суспільних правовідносин пріоритетними для визнання світовою спільнотою сьогодні стають інформаційні правовідносини, які здатні надати громадськості доступ до інформації. Об'єднати людину, громадянське суспільство, демократичну державу, право може лише достовірна та офіційна інформація, яка поєднуватиме об'єктивність і вчасність інформування громадян органами державної влади та місцевого самоврядування, повноту отримання учасниками суспільних відносин інформації про перебіг подій у внутрішньо державному та міжнародному рівнях. В умовах війни критично важливо мати оперативний доступ до достовірної та актуальної інформації. Інформація набуває усіх ознак зброї, яка здатна зберегти життя собі та усім близьким, здатна наблизити наше суспільство до перемоги.

Ключові слова: демократія, право, інформація, право на інформацію, реалізація права на інформацію, доступ до інформації, доступ до публічної інформації, обмеження інформації, правовий режим, воєнний стан, війна, держава, порушення конституційних прав та свобод, засоби масової інформації, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, військові адміністрації, механізм державного управління, інформаційні правовідносини, інформаційне суспільство, національна безпека України, територіальна цілісність, громадський порядок.

The article is devoted to highlighting one of today's urgent problems regarding the specifics of the implementation and limitation of the right to information, the study of the state of ensuring the right to access to information in Ukraine under martial law. Information is the main structural element of an informational, developed and legal society, therefore, determining its meaning and role, it is important to reevaluate its influence on the functioning of the state mechanism, legal awareness and legal culture of citizens. However, the war brought great changes to our lives, and it is critical for society to have prompt access to reliable and up-to-date information. Scientific studies of the legal regulation of the right to information and access to information have always been relevant, and the introduction of the legal regime of martial law increased the need for additional scientific research. Among the large and diverse system of public legal relations, informational legal relations, which are capable of providing the public with access to information, are becoming a priority for recognition by the world community today. Only reliable and official information can unite a person, civil society, a democratic state, law, which will combine the objectivity and timeliness of informing citizens by state authorities and local self-government, the completeness of obtaining by the participants of public relations information about the course of events at the domestic and international levels. In times of war, it is critical to have prompt access to reliable and up-to-date information. Information acquires all the characteristics of a weapon capable of saving life for oneself and all loved ones, capable of bringing our society closer to victory.

Key words: democracy, law, information, right to information, implementation of the right to information, access to information, access to public information, restrictions on information, legal regime, martial law, war, state, violation of constitutional rights and freedoms, mass media, bodies of state power, bodies of local self-government, military administrations, mechanism of state administration, information legal relations, information society, national security of Ukraine, territorial integrity, public order.

Право на інформацію – це самостійне конституційне право, що дозволяє людині вільно шукати, одержувати, передавати, створювати і поширювати інформацію будь-яким законним засобом. У науковій літературі висловлюються точки зору, у яких право громадян на інформацію – лише складова частини свободи слова і преси, або навпаки, свобода інформації – умовне позначення цілої групи свобод і прав: свободи слова або свободи вираження думок; свободи преси та інших ЗМІ; права на одержання інформації, що має суспільне значення; свободи поширення інформації. Вважається, що право на інформацію не охоплюється цілком свободою слова і преси. Воно значно багатше, змістовніше, відіграє свою роль у задоволенні певних інтересів суб'єктів [6].

Доступ суспільства до інформації – це можливість контролювати владу та впливати на життя в громаді й державі. Проте в умовах воєнного стану громадянам дово-

диться виборювати своє право на інформацію й доводити безпідставність багатьох обмежень та заборон [14].

Варто зазначити, що юридичний характер суб'єктивного права на інформацію обумовлений особливостями його регламентації, співвідношення досліджуваного права з іншими правами і свободами людини. Воно опосередковує найбільш суттєві та принципові взаємозв'язки в суспільстві, що несуть в собі інформаційні зміни, необхідні для розвитку соціальної системи.

Право на доступ до інформації займає особливе місце в системі прав людини, оскільки є гарантією реалізації багатьох інших прав і свобод людини і громадянина. Суб'єктивному праву на інформацію притаманні всі суттєві і специфічні ознаки суб'єктивних прав, які розкриваються в їх змісті та реалізації. Воно представляє собою дійсно суттєву, гарантовану державою можливість кожного громадянина користуватися всіма передбаче-

ними у суспільстві благами у сфері інформаційних відносин [5, с. 42].

Універсальне право громадянина на інформацію включає такі права, як право знати про функціонування інформаційних систем, що стосуються особистого життя громадянина; право надавати згоду на збирання інформації, що несе особистий характер; право перевіряти достовірність даної інформації і спростовувати недобросовісну інформацію; право доступу до інформації; право знати про використання цієї інформації [13, с. 122].

Прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» [9] стало важливим кроком у сфері дотримання конституційних прав та свобод людини в Україні. Особливістю доступу до публічної інформації є набуття органами влади більшої відкритості та прозорості для громадян, що значно зменшує можливість зловживань і порушень.

Законодавче визначення поняття «інформація» наведено у ст. 1 Закону України «Про інформацію», відповідно до якого інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [10].

Виклики нового століття, бажання України приєднатися до європейської сім'ї, вимоги європейської спільноти щодо виконання Україною своїх міжнародно-правових зобов'язань, забезпечення міжнародного принципу доступу до публічної інформації стали вагомим підставою для внесення докорінних змін у національне інформаційне правове регламентування (в контексті закріплення положення щодо обов'язку оприлюднення органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування інформації про свою діяльність).

Отже, право на інформацію встановлене ст. 34 Конституції України. Дійсно, положення, передбачене цією статтею Основного Закону, є першо-основою для таких тісно пов'язаних між собою прав, як свобода слова, свобода інформації та право на доступ до інформації. Проте зміст та обсяг права на доступ до інформації не обмежується лише ст. 34 Конституції України. Зокрема, окрім права кожного вільно збирати інформацію (ч. 2 ст. 34) Конституція України закріплює право кожного громадянина ознайомлюватися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе (ч. 3 ст. 32), гарантує право вільного доступу до інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту (ч. 2 ст. 50), право знати свої права і обов'язки (ч. 1 ст. 57), встановлює, що закони та інші нормативно-правові акти, які визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. Отже, основний зміст права на доступ до інформації вміщено в ч. 2 ст. 32, ч. 2 ст. 34, ч. 2 ст. 50, ст. 57 Основного Закону. Крім того, Конституція України встановлює, що засідання Верховної Ради України згідно з ч. 1 ст. 84 проводяться відкрито, тобто пленарні засідання парламенту мають проводитися гласно [7].

24 лютого 2022 року о 3 год 40хв росія розпочала війну проти України, російські війська незаконно вторглися, перетнувши державні кордони на суходолі та повітрі. У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони й відповідно до українського законодавства Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [7].

Ці події розділили життя українців на «до» та «після», позбавили можливості жити та працювати, забрали тисячі людських та мирних життів. Одночасно, право на інформацію, на доступ до інформації стає надважливим.

Жодних нових обмежень, пов'язаних із дією правового режиму воєнного стану, чи змін щодо регулювання відносин щодо надання інформації на запити законодав-

ство в умовах правового режиму воєнного стану не містить (важливо, що чинною є норма, яка регламентує право на інформацію як одне з основоположних прав людини).

Україна та український народ вже понад рік живе та функціонує в умовах воєнного стану, тому ми можемо стверджувати той факт, що значна частина конституційних прав (в контексті права на інформацію, доступу до інформації) може обмежуватися, оскільки органи державної влади впроваджують систему контролю за змістом і поширенням інформації для унеможливлення доступу до такої з метою створення нових загроз з боку росії.

Певні обмеження можуть доволі істотно впливати на класичну конструкцію права на доступ до публічної інформації, оскільки під час війни держава та державні органи вимушені діяти в значно відмінних від мирного часу умовах.

Ми були свідками повної недоступності та обмеження доступу у роботі та функціонуванні електронних державних реєстрів (розпочинаючи з березня 2022 року); запровадження особливого режиму роботи та посилення охорони об'єктів державного значення (з лютого 2022 року); запровадження комендантської години у всіх регіонах країни (з лютого 2022 року). Основна мета та завдання введення обмежень – наближення України до перемоги у війні з нашим ворогом.

З початком війни в Україні інформація також стала зброєю і її поширення на загал може загрожувати безпеці людей. Щоб уникнути ризиків, під час дії правового режиму воєнного стану органи влади використали правові можливості та тимчасово призупинили доступ до низки державних реєстрів, на вебсайтах деяких розпорядників інформації викладають обмежений перелік відомостей, а окремі установи й організації навіть оголосили про відтермінування надання відповідей на інформаційні запити до завершення війни.

Міністерство юстиції України на офіційному сайті опублікувало звіти за період січня та лютого 2023 року про розгляд запитів на отримання інформації від фізичних та юридичних осіб. З 11.01.2023 по 20.01.2023 до Міністерства юстиції надійшло 115 запитів на отримання інформації (від фізичних осіб – 96 (83 %); від юридичних осіб – 19 (17 %)). З 21.01.2023 по 31.01.2023 до Міністерства юстиції надійшов 131 запит на отримання інформації (від фізичних осіб – 109 (83 %); від юридичних осіб – 22 (17 %)). З 01.02.2023 по 10.02.2023 до Міністерства юстиції надійшло 126 запитів на отримання інформації (від фізичних осіб – 107 (85 %); від юридичних осіб – 19 (15 %)) [13].

Функціонування, формування та розвиток правової, демократичної держави, життя механізму державного управління в демократичному суспільстві видається неможливим без закріплення в актах діючого законодавства гарантій права на інформацію.

Вагомим засобом захисту та здійснення прав та свобод людини є гарантії права на інформацію в умовах правового режиму воєнного стану. Вони є системою норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини. Головним призначенням гарантій є забезпечення найкращих умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини. Таким чином, гарантії є засобом, що забезпечує перехід від передбачених конституцією можливостей до реальної діяльності [4, с. 134].

Як стверджує М.Б. Гоголь, можна виділити такі найбільш важливі юридичні гарантії здійснення права на інформацію – можливість обмеження здійснення права на інформацію лише у передбачених Конституцією України випадках на підставі закону; заборона необґрунтованого засекречування інформації; доступність офіційної інформації для приватних осіб; свобода діяльності засобів масової інформації [3, с. 95].

Однією з найважливіших гарантій здійснення права на інформацію є нормативно закріплені положення про можливість обмеження його здійснення лише у передбачених Конституцією випадках на підставі закону. Зазначене положення зафіксовано у ч. 3 ст. 34 Конституції України, відповідно до якої, здійснення права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [3, с. 95].

Важливу роль у забезпеченні відкритості інформації та гарантуванні здійснення права на інформацію відіграє заборона засекречування деяких категорій відомостей. Їх перелік зафіксований у законодавстві України, зокрема у ч. 4 ст. 30 Закону України «Про інформацію» [10], ч. 2 ст. 50 Конституції України [7], Постанові Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці».

До важливих юридичних гарантій здійснення права на інформацію також слід віднести нормативні положення про доступність відкритої інформації, якою володіють органи державної влади у зв'язку з реалізацією ними своїх повноважень [3, с. 96].

Систему організаційно-правових гарантій права громадян на офіційну інформацію становлять суб'єкти владних повноважень, до яких відносять органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи влади АРК, інші суб'єкти, що виконують владні управлінські функції відповідно до законодавства. Незаконне і безпідставне обмеження таких гарантій призводить до послаблення механізму забезпечення свободи особи у цілому [8, с. 217].

Постійне інформування громадян про діяльність суб'єктів владних повноважень під час запровадження правового режиму воєнного стану можливе через розміщення відкритої інформації на інтернет-сайті суб'єкта владних повноважень [8, с. 218].

В Україні процеси створення та розвитку гарантій здійснення права на інформацію постійно перебувають у процесі розвитку та удосконалення. Але для їх цілісної системи в умовах правового режиму воєнного стану необхідно створити механізм, за допомогою якого гарантії здійснення права на інформацію були б найефективнішими.

Загроза національній безпеці була першопричиною після російського вторгнення для припинення роботи низки державних сервісів, через відсутність реальної можливості належного функціонування та діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування та складні умови праці їхня робота була або залишається обмеженою на тимчасово окупованих територіях України і дотепер.

Фактична можливість, практична реалізація права на інформацію, ознайомлення громадян з інформацією нерідко зводиться до функціонування відкритих джерел мережі Інтернет. Фіксуються випадки, що представники засобів масової інформації зловживаючи особливостями правових умов воєнного стану надають недостовірну, неповну, перефразовану, індивідуально доповнену чи переказану інформацію, яка не відповідає або ж спотворює офіційну інформацію органів державної влади та місцевого самоврядування.

Інформація, яка отримана суспільством з офіційних ресурсів органів державної влади, місцевого самоврядування, військових адміністрацій буде максимально точною та достовірною. Наприклад, за допомогою функціонування Інформаційного ресурсу судової влади України особа може отримати інформацію щодо функціонування судової гілки влади в умовах правового режиму воєнного стану.

Також, в умовах сьогодення можливо завантажити за допомогою Google Play, App Store мобільний застосунок «Безоплатна правова допомога» або «Твоє право» та, перебуваючи, у безпечній місцевості дізнатися про виплати вимушено переміщеним особам, процедуру пошуку зниклих родичів, особливості подачі заявки на відшкодування та відновлення втраченого майна, внаслідок воєнних дій на території України.

Достовірна інформація про стан справ на фронті щоденно відображається на офіційних Інтернет сторінках Генерального штабу Збройних сил України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. На сайтах обласних військових адміністрацій відображається інформація про встановлені на території областей обмеження.

Інформація про стан протидії російській дезінформаційній війні відображається на офіційних Інтернет сторінках Центру протидії дезінформації при РНБО України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України.

Правові умови запровадження та дії на території України правового режиму воєнного стану зумовили необхідність пошуку ефективного та справедливого балансу між реалізацією прав і свобод людини й громадянина в інформаційній сфері та забезпеченням інформаційної безпеки (надважливого компонента), коли діяльність усіх структурних одиниць державного механізму покликана подолати ворога, який більше року намагається позбавити нашу державу незалежності та цілісності державних кордонів. Законодавець наділив державу можливістю володіти чітким переліком інформації, розголошення чи оприлюднення якої може завдати шкоди національним інтересам. Таким чином, можемо логічно обґрунтувати закріплення в діючих актах національного законодавства інституту інформації з обмеженим доступом. Такий вид інформації, вважаємо, може бути однією з ознак балансу інтересів суспільства та держави.

Якщо державні органи унеможливають доступ громадськості до публічної інформації, то це призводить до порушень права громадян на інформацію. Стосовно інформації з обмеженим доступом обов'язок державних органів полягає в забезпеченні захисту такої інформації легальними, тобто правовими заходами [1, с. 42].

Особливості правового регулювання та можливість реалізації доступу до інформації в Україні визначається залежно від видів інформації (відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом розрізняються залежно від особливостей доступу до інформації), законодавчо закріплені у законах України «Про інформацію» [10], «Про доступ до публічної інформації» [9], при запровадженні правового становища воєнного стану – «Про правовий режим воєнного стану» [11].

Правове регулювання відкритої інформації здійснюється на основі законів України «Про доступ до публічної інформації» і «Про звернення громадян», а також інших нормативно-правових актів. Зазначене право може підлягати обмеженням, перш за все, для захисту інтересів національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням. При цьому такі обмеження можуть встановлюватись виключно на підставі закону (ч. 3 ст. 64 Конституції України) [7].

Правове регулювання доступу до інформації з обмеженим доступом регулюється Законом України «Про інформацію» та іншими законами, що визначають правовий режим певних видів утаємниченої інформації: закони України «Про державну таємницю», «Про банки і банківську діяльність», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» тощо [1, с. 46].

Особливість правового режиму воєнного стану допускається тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (право проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, визначене у статті 39 Конституції) [7].

В період дії правового режиму воєнного стану є дві основні підстави застосування обмежень права на доступ до публічної інформації:

– пункт 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 (затверджено Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» реєстр. № 2102-IX від 24.02.2022, а також стаття 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [9, 12];

– випадки, передбачені Законом України «Про доступ до публічної інформації» (відстрочка у задоволенні запиту на інформацію, тимчасове обмеження доступу до окремих категорій оприлюдненої інформації, обмеження доступу до інформації у відповідь на запит) [10].

Варто згадати, що частково діє обмеження конституційного права людей вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб.

Такі правові обмеження не покликані позбавити особу в майбутньому доступу до інформації, а запроваджуються лише з однією метою (унеможливити та максимально зменшити доступ до інформації нашому ворогу, позбавити противника можливості навіть найменшої обізнаності про дії Збройних Сил України та інших складових сил оборони). Спостерігаємо, що у ряді адміністративно-територіальних одиниць України заборонено відео– та фотозйомку доріг загального користування, об'єктів загального призначення, об'єктів інфраструктури, блокпостів Збройних Сил України, укріплень Збройних Сил України, негативно вплинути на хід виконання бойових завдань нашими Захисниками та Захисницями. Національне інформаційне бюро при Мінреінтеграції щодня акцентує увагу громадян про необхідність уникнення інформаційної конкретики при висвітленні засобами масової інформації теми перебування у полоні наших співвітчизників.

У період дії правового режиму воєнного стану в Україні держава не може забувати про необхідність забезпечення та реалізації права на інформацію в Україні, створювати усі умови для забезпечення гарантій інформаційної стабільності держави та інформаційної неупередженості у діяльності органів державної влади (захисту

національного інформаційного простору, інформаційного першоджерела, інформаційної індивідуальної свідомості) у сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації процесів в інформаційній сфері, забезпечення рівня інформаційної доступності для прийняття рішень державними органами, підприємствами і громадянами, забезпечення реалізації конституційних прав і свобод громадян на інформацію, узгодження нових юридичних норм у сфері права на інформацію з раніше прийнятими.

Виникає потреба у встановленні меж між забезпеченням захисних механізмів індивідуальних, групових, загальносоціальних інформаційних просторів з елементами відкритості та співпраці зі світовим інформаційним простором. Важливим та необхідним є формування такого рівня інформаційного суверенітету держави, який би не применшував і не обмежував інформаційної приватності особи. А найголовніше – не створював умов до інформаційної самоізоляції особи, суспільства та держави [2, с. 36].

Функціонування усіх гілок влади в Україні з дотриманням принципу відкритості та гласності у межах передбачених діючим законодавством є завжди якісною передумовою становлення демократичного розвитку суспільства. Така діяльність, вважаємо, має здійснюватися з одночасним вільним доступом до інформації. Правове осмислення та аналіз доступної інформації обізнаним суспільством буде забезпечувати реалізацію функції громадського контролю, тобто фактичної якості та законності влади.

Доступ до інформації – важливий інструмент контролю за діяльністю влади та дієвий важіль впливу на її діяльність. Тому суспільство має докладати усіх зусиль, щоб не втратити надбання попередніх років у сфері доступу до публічної інформації. І насамперед захищати своє право на інформацію, якщо його порушують [14].

Правовий режим воєнного стану не може використовуватися як підстава для порушення прав громадян, передбачених Конституцією України. При наявності технічної та організаційної можливості державні органи як розпорядники публічної інформації зобов'язані надавати відповіді на запити громадян, не порушуючи національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку.

Таким чином, право на доступ до інформації в умовах запровадження правового режиму воєнного стану займає особливе місце в системі прав людини, оскільки є гарантією реалізації багатьох інших прав і свобод людини і громадянина, реальною можливістю зберегти життя та здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан Ю.В. Правове регулювання забезпечення доступу до інформації в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 42–48.
2. Бортник Н.П. Загрози інформаційному ресурсу держави в контексті інформаційної та національної безпеки *ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів науково-практичної конференції*. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 34–36.
3. Гоголь Б. М. Юридичні гарантії здійснення права на інформацію *Університетські наукові записки*. 2018. № 3. С. 94–97.
4. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Гарантії прав і свобод людини та громадянина *Теорія держави і права: підручник*. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 245 с.
5. Калюжний К. Р. Юридична природа суб'єктивного права на інформацію *Юридичний вісник*. 2015. № 3 (36). С. 42–46.
6. Комшалюк І.С., Поліковський М.Ф. Конституційне право на інформацію в Україні. *Матеріали II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції «Конституціоналізм в Україні (ідеї, концепції, доктрини): історія і сучасність»* (м. Львів, 25 квітня 2018 р.). URL: <http://historylaw.lp.edu.ua/documents/Materials2.pdf>
7. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
8. Погорілецька А.В. Проблеми реалізації права громадян на офіційну інформацію в Україні *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2019. Вип. 22. Част. 1. Том 2. С. 216–219.
9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. № 2939-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
12. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
13. Смілевський М.Л. Адміністративно-правове регулювання відносин в інформаційному середовищі України: автореф. канд. юрид. наук: 12.00.07; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2014. 24 с.
14. Чомахашвілі О.Ш. Право громадянина на інформацію *Юридичний журнал*. 2015. № 8(48). С. 121–123.